

**A VERS ÉL,
A SZERZŐ NEM KEVÉSBÉ**

Annyian próbálták már meghatározni a vers ismérveit, funkcióját, lényegét, hogy tulajdonképpen talán felesleges bármit is leírni e témában, újat mondani pedig végképp nehéz vállalkozás. Sok minden függ persze attól, hogy az ember irodalomtudósként, alkotóként, vagy csupán (átlag)olvasóként közelít a vershez, mint olyanhoz, és próbálja meg valamiképpen megragadni, meghatározni azt. Ahány ember, annyi (vers)olvasási / írási módszer, és annyiféle versdefiníció. És persze ahány vers, annyszor végtelen, de legalábbis szinte megszámlálhatatlanul sokféle, egymással összeegyeztethető és egymásnak ellentmondó, különböző szintű olvasat, interpretációs lehetőség.

A spanyolviaszt nyilvánvalóan a jelen szösszenet sem fogja feltalálni. Annyira vállalkozik csupán, hogy szubjektív, ugyanakkor szándéka szerint józan véleményt közöl arról, mi is lehet az a vers, hogyan működik, illetve mi kellene, hogy a célja legyen, azt is inkább az időnként versszerű szövegeket író ember (nevezzük költőnek?), s valamivel kevésbé a hivatásos olvasó, kritikus, irodalomtörténész perspektívájából.

Annyi mindenképpen bizonyos, hogy a vers nyelvi produktum. Ritmikus szöveg, mégpedig olyan ritmikus szöveg, amely tömörítve, metaforákon, áttételes jelentéstartalmakon keresztül közöl valamit. Amennyiben *élő*, tehát működőképes, esztétikai értelemben véve értékes versről beszélünk (le kell szögeznünk, hogy ennek meghatározása is igencsak szubjektív, s természetesen léteznek nem működőképes, urambocsá rossz versek is, melyek ugyan versek, de nem sokat érünk velük – sőt, a születő verseknek talán többsége ilyen), akkor a vers olyan szöveg, amely a prózánál tömörebben, s általában rövid terjedelemben nyilatkozik meg, mégpedig oly módon, hogy a mindenkori olvasóra többé-kevésbé hatást gyakorol. Jó esetben a vers nem didaktikus. A prózával ellentétben műfaji sajátossága kellene legyen, hogy csak annyit mond el és annyi szóban, amennyit feltétlenül szükséges, a mindenkori befogadót pedig tovább-gondolkodásra, értelmezésre készíteti. Általában rövidebb terjedelmű szövegekről beszélünk, persze nem feltétlenül kell a verset terjedelme alapján definiálnunk. A vers a kommunikáció egy igencsak magas szintű és komplex, kódolt formája – verset

általában különösen szenzitív, a pusztá szavak mögé látni képes emberek olvasnak és értelmeznek, így sajnos talán el kell vetnünk azt az állítást, hogy a magasabb szinten megszólalni képes versek mindenki számára érthetőek lennének. Léteznek persze az értelmezésnek különböző rétegei, illetve léteznek alkalmi, adott esetben propagandacéllal íródott versek, ám abban talán majdnem mindenki egyetért, hogy ezek esztétikai színvonala igencsak kétes lehet, igaz, ezt a műfajt is lehet igen magas szinten gyakorolni.

Mi határozza tehát meg a verset? A téma, a forma, a tartalom? Minden valószínűség szerint egyik sem, hiszen bármilyen témában, formában és tartalommal lehetséges remek verseket írni – sokkal inkább a nyelv eredeti, egyéni, kreatív módon történő használatáról beszélhetünk. Erre pedig nincs bevett, száz százalékos érvényes recept, még akkor sem, ha a versírás sok technikai eleme köztudottan tanulható. Léteznek panelekből, közhelyekből építkező versek is, ezekről azonban úgy gondolom, vajmi kevésbé érdemesek arra, hogy beszéljünk róluk. A jó versek – persze hangsúlyozottan különböző szinteken – olyan módon szólalnak meg, ahogyan előtte addig egyetlen szöveg sem szólalt meg, úgy, olyan költői képek, szófordulatok, szókapcsolatok által közölnek valamit, amit addig más abban a formában nem közölt. Ezzel persze még mindig vajmi keveset mondtunk – a gyakorlatban a versek sikeressége szinte mindig az egyéni esetektől, illetve egyéni befogadói reakcióktól is függ. Bevett módszer tehát semmiképp sincs arra, miként kell jó, eredeti hangon megszólaló verset írni. Erre a költő vagy képes, vagy nem, annyi azonban mindenképpen igazolódni látszik a gyakorlatból, hogy nem az számít, *miről* írunk, hanem hogy *hogyan* is tesszük mindezt, és a nyelv adott vers keretében általunk megteremtett egyéni használati módja mennyire képes megszólítani valaki mást, akiről feltételezzük, hogy viszonylag magas szinten képes műalkotások befogadására.

De hogyan is keletkezik a vers, ha már nagyjából van valamiféle vázlatos elképzelésünk arról, voltaképpen *micsoda* egyáltalán? Minden valószínűség szerint erre is többféle válasz létezik, a legracionálisabb, legpóriasabb megfogalmazás azonban valahogy így szól: a költő, a nyelv egyéni és kreatív használatára képes ember a külvilág általa észlelt jelenségeiből, saját életélményeiből, az őt foglalkoztató problémákból kiindulva valamilyen módon tollat, pontosabban a mai technicizált világban inkább laptopot ragad, és viszonylag tömör, zárt, áttételes jelentéselemeket tartalmazó szöveget produkál, saját gondolatai / érzései rögzítésének, illetve azok másoknak történő továbbadásának céljából. Az így keletkező szöveg optimális esetben bír egy esztétikai funkcióval – tehát gyönyörködteti a befogadót; illetve egy *didaktikai* funkcióval, azaz „tanítja” a befogadót, no nem a szó erőltetett, negatív értelmében didaktikus, miként azt fentebb leszögeztük, mindenesetre ha nem is tanítja meg

valami új ismeretre az olvasót, de legalább megkísérel feltárni előtte valamiféle magasabb összefüggéseket, amelyek megismerése, a szöveg továbbgondolása által az ember több lesz, mint azelőtt volt. Az esztétikai és a *didaktikai* funkciók persze adott vers esetében nem feltétlenül egyenlő arányban vannak jelen. Előfordulhat, hogy adott versszöveg inkább szép, azaz gyönyörködteti a befogadót, de nehezebb megmondani, voltaképpen mit is közöl, miről is *szól* nekünk, máskor pedig megtörténhet, hogy egy vers inkább viszonylag explicit módon közvetít felénk valamiféle üzenetet, sulya pedig inkább valamely igazság erőteljes nyelvi megfogalmazásában áll, ugyanakkor kevésbé gondoljuk, érezzük a szöveget *szépnek*, esztétikusnak, mint inkább súlyos, erőteljes kijelentésnek. Amikor pedig azt mondjuk, a vers *tanít*, üzenetet közvetít, ismételten csak nem kell feltétlenül csupán aktuális jelentéssel bíró alkalmi, adott esetben politikai tartalmú lírára gondolni, habár hangsúlyozottan képviselési, közéleti költészetet is lehet nagyon magas szinten, maradandó érvénnyel üzeni, úgy, hogy az a befogadó számára általános igazságokat közvetít, nem csupán valamiféle aktuális, aktuál-politikai jelentésréteget képes átadni. Csupán annyiról van szó, hogy a vers mindig olyasmit igyekszik közölni velünk, amiről talán már tudunk, csupán még jobban megerősít bennünk valamely, a világról alkotott meggyőződést, vagy pedig olyan összefüggésre világít rá, amely minden bizonnyal addig is ott volt a szemünk előtt, csupán egy palackpostaként feladott, véletlenül célba talált szöveg – a hasonlatot Oszip Mandelstamtól kölcsönöztük – kellett hozzá, hogy észrevegyük azt. Ez lehet akár politikai tartalom, akár valamiféle általános életigazság, akár egy érzelmi állapot, akár morális megállapítás, akár valamiféle traumatikus élmény, a sort gyakorlatilag a végtelenségig folytathatnánk. A lényeg mindenképpen az, hogy a költő, a verset megíró, létrehozó szubjektum mindenképpen a külvilágból, illetve saját érzéseiből, élményeiből táplálkozik, s mikor megszólal, talán joggal feltételezi, hogy a mindenkori befogadó a valóságról erősen hasonló ismeretekkel rendelkezik, mint ő maga. A jó versnek talán egyik ismérve, hogy olyan tartalmat, érzést közöl, olyan helyzetről, észrevételről számol be a maga metaforikus jelentéssíkokkal átszőtt létformájában, amellyel a befogadó jó eséllyel valamilyen módon azonosulni tud. Ebből kifolyólag mindenképpen elmondható, hogy a vers semmiképpen sem a semmiből, a nyelv szubjektumán keresztül jön létre, hanem nagyon is egy ember érzéseiből, élményeiből, elméjéből származó produktum, tehát a szerző, mint személy műve, tőle egy bizonyos szintig, mint önálló, a nyelv által létező entitás, elválasztható, ám bizonyos fokig tőle elválaszthatatlan. A vers nem egyéb, mint a szerző életének, érzéseinek, világképének nyelvi lenyomata, mely azonban kétségkívül az *övé*, s egyúttal persze mindenki másé is, aki olvassa, befogadja, továbbgondolja, értelmezi azt.

Természetesen mindez korántsem jelenti azt, hogy vissza kellene térnünk a versek pusztán életrajz alapján történő, leegyszerűsítő értelmezéséhez. A befogadás, a szöveg megértése mindenképpen elsősorban a szöveg, az élő szöveg felől történik, azonban talán kevesen szállnának vitába azzal az állítással, mely szerint egy irodalmi szöveg teljesebb megértéséhez nem árt valamilyen szinten ismerni a szerző életrajzát, lehetséges élményeit, motivációit, valamint a történeti kontextust, melyben a szöveg született. A szerző tehát nem egészen halott, miként azt a mára klasszikussá vált, s talán kiüresedett irodalomtudományi közhely állítja – a szerző nagyon is *él*, mégpedig benne él a szövegben, miként jobb esetben maga a szöveg is önálló életet él, és képes szinte önálló szubjektumként megszólítani a megszólításra érzékeny befogadót.

A spanyolviaszt persze most sem találtuk fel. Nem tettünk egyebet, mint leírtunk néhány állítást a vers mibenlétéről, funkciójáról, keletkezési módjáról, melyekkel valaki vagy egyetért, vagy pedig homlokegyenest az ellenkezőjét gondolja. Talán éppen abban áll a szerencsénk is, hogy a vers olyan szöveg, olyan nyelvi műalkotás, melyről igencsak nehéz bármit is száz százalékos érvényességgel mondani, megállapítani, éppen ezért mindig aktuálisnak tűnhet az irodalommal valamilyen formában foglalkozó emberek számára, hogy megkíséreljen a vers lényegét definiálni, megragadni, megérteni. Még ha ez száz százalékban nem is lehetséges, hiszen a vers nem valamiféle természettudományos keretek között, objektív igazságformulákkal leírható, mérhető jelenség, talán minden róla tett állítással, állítás-kísérlettel közelebb juthatunk ahhoz, hogy megértsük, valójában miféle szövegekkel is állunk szemben. S ugyanígy, amikor jó, értékes versekkel találkozunk, talán képesek vagyunk kihallani belőlük a bennük elrejtett üzeneteket, ezáltal pedig minden alkalommal közelebb jutunk ahhoz, amit voltaképpen mindig keresünk: a vers, mint szöveg, mint nyelvi műalkotás lényegéhez.

BALÁZS KÁNTÁS

**The Poem is Alive,
just like the Author Themselves
An Essay on the Evolution and Definition of “the Poem as Such”**

So many people tried to define the criteria, function and essence of *the poem as such* that, in fact, it is perhaps superfluous to write down anything about this topic, and it is really difficult to state anything new. Certainly, it depends on whether one approaches the poem as a literary scholar, as a writer or only as a(n average) reader, trying to grasp and to define it. There are as many ways of (poem-)reading, (poem-)writing and definitions of the concept of the poem as many people there are in the world. Furthermore, there is as many times infinite, but at least innumerably many kinds of similar or even contradictory possible ways of reading, interpretation of a given poem as many poems there are in the world.

Certainly, the present short essay will not invent anything new. However, as for its intentions, it must make an attempt to conceive a subjective, but moderate opinion about what the poem can be, how it operates, what goals it should have, from the perspective of a professional reader of literary texts.

One thing for sure, the poem is a linguistic product. It is a kind of rhythmic text, a rhythmic piece of text that mediates something in a condensed manner, metaphors, medial contents of meanings. In the case if we speak about a poem that is *alive*, that is, it can operate, is valuable in the aesthetical sense of the word (we must stress the definition all of it is very subjective, and certainly, there are non-operating, that is, bad poems that are still poems, but they are not worth much – furthermore, perhaps the majority of poems being born belong to this category!), then the poem is a text that speaks in a more condensed way than the genre of prose, in a much shorter extent, and it does all of this in such a way that the all-time reader is impressed by it. In a better case, a poem is not didactic. In contrast to the genre of prose, the genre of poetry should be characterised by the fact that it conceives its messages in as many words as unconditionally necessary, and it makes the all-time reader think about and interpret it in some manner. In general, we speak about texts of shorter extent, but certainly we do not have to define the concept of the poem based on its extent. The poem is a very high-level, complex and encoded form of communication – in general, especially sensitive persons who are able to see behind the words read and interpret poems; therefore, we might resign from making the statement that poems that are able to communicate on a higher level are understandable to everyone. Certainly, there are different layers of interpretation, and there are occasional poems that are sometimes written for propagandistic goals, but perhaps everyone can agree with the fact that the aesthetic level of such poetic texts can be very

doubtful, although it is true that this kind of poetry can also be practiced on a very high level.

So what may define the concept of the poem? The topic, the form, the content? Probably none of them, since it is possible to compose very superb poems about any topic, in any form and with any content – we may speak much more about the original, individual, creative use of language. Certainly, there is no common, wide-spread, completely valid and exact way of composing poetry, not even if it is widely known that many technical aspects of poem-writing can be learnt. There are also poems that build themselves up of well-known commonplaces, but they are not worth being spoken about. Good poems – certainly, on different levels – speak in a way as no text before them has ever spoken, they conceive some message via new poetic images, figures and phrases that has never been conceived before by any other text in such a form. Certainly, we have still stated very little – in practice, the success(fullness) of poems depends on individual cases and individual reactions of the readers. That is, there is no exact and acknowledged way of composing a good poem that speaks in an original voice. A poet is either able to do so or not, however, so much seems to be justified from the practice that it does not matter *about what* we write, but it matters *how* we do that, and how much the individual way of language use created within the frameworks of the given poem is able to approach someone else about whom we suppose that they is able to receive works of art at a fairly high level.

But how does the poem evolve if we have at least some draft-like conception about what it is at all? Probably there can be several answers to this question, and the most traditional and most common statement sounds something like this: the poet, the person who is capable of the unique and creative use of language departs from the phenomena of the outside world perceived by them, from their own experiences, they finally takes a pen, or rather in the contemporary more and more “technicalised” world, a notebook and produces a text that contains fairly condensed, enclosed, indirect elements of meaning, for the purpose of recording their own thoughts / feeling and conceiving them toward others. In an optimal case, the text produced like this has an aesthetic function – that is, it delights the reader, and it also has a *didactical* function, that is, it “teaches” the reader – certainly, not in the negative, strained sense of the word, as we established in above –, and even if it does not teaches the reader some kind of new knowledge, but at least it makes an attempt to open up some higher contents the learning of which, that is, thinking over the text makes the reader – intellectually and emotionally – more than before. Certainly, the aesthetical and didactical functions are not unconditionally present in the poem to the same proportion. It may occur that a poem is rather

beautiful, that is, it rather delights the reader, but it is much more difficult to define *what message it conceives*, and in other cases, it can also occur that a poem mediates some fairly explicit message to us, and the real weight of the text rather stands in the strong way of conceiving a message, and at the same time we think the text to be much less *beautiful*, aesthetic than being a strong statement. When we state that a poem *teaches* us, we still do not have to think about poetry that carries only some current, occasional meaning, perhaps of political content, although the poetry of representation, the poetry of public life can also represent a very high level of literature, and it can also mediate universal truths to the reader beyond the contents of (current) politics. We speak about the fact *the poem as such* makes an attempt to tell us something about which we have already known, and it only reinforces our knowledge, some of our convictions about the world, or it even highlights some fact that has probably been there in front of our eyes, but we needed an accidentally found text, a *message in the bottle* – as the great modern Russian poet, Osip Mandelstam conceived, and from whom Paul Celan also borrowed the metaphor – to realise it. It can be either some kind of political content, some universal truth of life, some state of emotions or even some traumatic experience, and we could continue it up to infinity. The essence is evidently in the fact that the poet, the subject who creates the poem takes their material from the outside world and from their own emotions and experiences, and when they starts speaking / writing, perhaps they may rightfully suppose that the all-time reader has very similar experiences and knowledge of the world to their own. Perhaps one of the criteria of the good poem is that it mediates such a content or emotion, informs us about such a situation or experience in its form of existence filled with metaphorical layers of meaning with which the readers can identify themselves in some manner. For this reason, it may be established that under no circumstances does the poem come into existence from nothingness, via the subject of language, but it is really an artistic product that comes into being from the feelings, experiences and mind of a human being, that is, it is the (result of the creative) work of an author, of a person, and although it can be separated from the author as an autonomous work of art made of language to some degree, but at the same time, to some degree, it is also inseparable from its author. The poem is not else but the linguistic trace of the life, emotions and world-view of the author that undoubtedly belong to *the author*, but meanwhile it may belong, it belongs to *everyone else* who reads, receives, thinks over and interprets it.

Naturally, all of this does not mean at all that we should return to the interpretation of poems based on mere biographical facts in a very old-fashioned manner, simplifying the possible interpretations of poetic texts. The reception, that is, the understanding and

interpretation of the text take place first and foremost from the direction of the living text itself; however, perhaps only a few people would challenge the statement according to which it is useful to know the biography, the possible experiences and motivations of the author, the historical context in which the text was born if we would like to interpret a certain literary text. That is, the author is not completely *dead* as it is stated by the commonplace of literary studies that has already become empty by today – the author is very *alive*, namely, he lives within the text, in the same way as, at least in an optimal case, the text itself also lives an autonomous life and is able to speak as a living subject, calling to the sensitive reader.

Certainly, within the frameworks of the present short essay, we have not invented or discovered any important novelty. We have not done anything else but writing down some statements about the essence, the function and the way of evolution of the poem, which someone can agree, or they can even think the very contrary. Perhaps we are also fortunate, because *the poem as such* is a kind of text about which it is very difficult to make exact statements. Therefore, it can always seem a current problem to people dealing with literature to make an attempt to define, grasp or understand the essence of poem. Even if it is not possible to describe the poem with the methods of natural sciences, with objective formulas of truth, but perhaps, together with all of the statements made about it, we can get closer to the understanding of what type(s) of text(s) we must face. In the same way, when we encounter good, aesthetically valuable poems and we are able to hear out the message of them, we get closer to what we have been really searching for: the essence of the poem as a text, as a work of art made of language...

REFERENCES

Borges, Jorge Luis (2002): *The Craft of Verse*. Cambridge: Harvard University Press.

Szigeti, Csaba: *Néhány szó a radikális archaizmusról*. In Nappali Ház, 1992/2, 65-71.

Wöeres, Sándor (1986): *A vers születése. Meditáció és vallomás.* Pécs: Baranya Megyei Könyvtár.